

Den amerikanske thybo

af Flemming Skipper

1945. Verdenskrigen var afsluttet. Nu skulle freden vindes. En amerikansk historieprofessor med rødder omkring Ove Sø i Thy blev udpeget til en særlig mission: At vinde danske sjæle for vestlige værdier!

Det hører til sjældenhederne, at en dansk-amerikaner bliver udpeget til posten som kulturattaché ved den amerikanske ambassade i København. Eller legation som det jo hed dengang. For vi skal tilbage til 1945 – det første efterkrigsår. Hans opgave var at organisere en dansk udgave af den amerikanske oplysnings- og informationsorganisation »United States Informations Service« (USIS).

Det er i al fald ud over det sædvanlige, at en sådan kulturattaché taler et perfekt dansk med tydelig adresse til det sted i Danmark, hans familie kommer fra: Thy. Mere præcist: Egnen omkring Ove Sø.

Hans navn var heller ikke til at tage fejl af: Waldemar Christian Westergaard (1882-1963). Historiker, født i Buffalo, Dakota-territoriet (nu North Dakota), i en koloni grundlagt af hans farbror. Og her talte alle thybomål, som Waldemar Westergaard bevarede hele livet, ligesom han hægede om farens værktøj og hjemmets indbo fra Danmark. Han følte sig livet igennem – skønt amerikaner – nært knyttet til Danmark.

Udvandringen

Waldemar Westergaard var utrættelig i sit arbejde for de kulturelle forbindelser mellem USA og Danmark, og »han gjorde sit hjem til en dansk idyl hvor studerende og fagfæller, ikke mindst fra Danmark, nød godt af hans viden, hjælpsomhed og lune.« (Dansk

Biografisk Leksikon.) Han udgav en lang række historiske værker med tilknytning til danske og skandinaviske forhold. Hans første publikation var om barndommens emigrantsamfund. Han studerede historie ved University of North Dakota og University of California, hvor han 1915 blev doktor på en afhandling om Dansk Vestindiens historie. 1925-49 var han professor i historie ved University of California, Los Angeles.

Som universitetslærer dyrkede Waldemar Westergaard især Skandinaviens og andre Østersølandes historie, og han inspirerede sine studenter til at arbejde på området. Han gjorde sit universitet til et centrum for studiet af nordisk historie. Til studiebrug fik han på sine mange Europarejser taget hundredtusinder af mikrofilm af kilder fra nordeuropæiske arkiver. De opbevares nu i Los Angeles-universitetets bibliotek, hvis samling af nordiske historisk litteratur han også hjalp til at forøge væsentligt.

Westergaard-familien rejste fra Thy til Amerika i en af de store udvandringsbølger i slutningen af 1800-tallet. Drømmen om Amerika var drømmen om et andet og bedre liv. Mange thyboer udvandrede, og helt op i 1930'erne var der lokale agenter for rederierne bag dampskibsruterne til de forjættede steder på den anden side af Atlanten – USA og nu også Canada. For nogen var mulighederne måske brugt op herhjemme – for andre var det de lokkende og eventyrlige beretninger, der gjorde udslaget.

Familie

Forældre: Snedker Jacob Christensen Westergaard (1852-1931) og Kirstine Andersen (1854-1946). Gift første gang 21.8. 1917 i Alameda, Californien, med Viola Minor, født 14.1.1888 i San Francisco, død 7.1. 1919 i Pomona, datter af skibsreder Rasmus (kaldet Robert) Christensen Minor (1853-1934) og Hanne Sophie Madsen (1855-1937). Gift anden gang 22.12.1941 i Los Angeles med Mable Shride, født 4.2. 1883, død 1955, datter af bogholder Amandus Shride og Alice Spencer.

Næsten 6.000 mennesker fra det gamle Thisted Amt – Thy, Mors og en del af Han Herred – udvandrede mellem 1868 og 1900. Det kulminerede i 1890-92. I februar 1873 er de mange hververe efter passagerer til Amerikaskibene blandt de flittigste annoncører i Thisted Amtsavis.

De amerikanske stater, de endeløse prærier, lokkede. Dagligt var der i aviserne beretninger om mulighederne i »Guds eget land«.

»Min mormors rok er på statsmuseet i Bismarck, North Dakota, og min fars høvle og save, godt værktøj fra Thy...«

80-årige Waldemar Westergaard var i sommeren 1962 på besøg nr. 12 i Danmark og blev opsøgt af Kristeligt Dagblad, der var interesseret i det stykke dansk-amerikansk pionerhistorie, han repræsenterede. Hans far og mor og deres søskende drog ud med den store hær af emigranter i 1870'erne og 1880'erne, fortæller avisen. Hans onkel, Christen Westergaard, var den første udvandrer i slægten. Han grundede den lille koloni af første generations amerikanere i Hill Township, Cass County, North Dakota, og søskende og andre unge fra Thy slog sig ned dér. Pionererne fik fri jord af staten. De

sled, giftede sig med piger hjemmefra og blev holdne folk. Waldemar Westergaards mormor kom ud til sine børn og børnebørn, da hun blev enke. Hun lærte sig aldrig amerikansk. De talte jo lige så godt dansk som hjemme i Thy. Af slægten var der i 1962 kun få tilbage i Danmark, men den gamle historieprofessor havde endnu gode venner i Thy. Heller ikke i Hill Township i North Dakota var der mange af Westergaardene tilbage. Nybyggernes børn drog længere mod vest.

»Nej, millionærer blev de ikke, men solide, velstående, arbejdssomme folk,« forklarede Waldemar Westergaard. »De var ikke vant til at sidde med hænderne i skødet. Min far var udlært snedker hjemmefra og tog sine høvle og andre redskaber med sig, da han udvandrede. I Amerika tog han jord og blev farmer ligesom de andre, men han lavede også møbler og skabte sig et navn på egnen som møbelsnedker. På sine ældre dage, da han ikke syntes, han havde nok at bestille, lavede han en meget fin kasse til et gammelt bornholmerværk, som jeg købte i Danmark. Urværket er fra 1783. Nu står uret i min stue og bliver meget beundret, og efter min død skal det til en af de unge i slægten. Min far var 79, da han lavede det ...«

Sådan lå landet

Vi vender tilbage til 1945 – og til Waldemar Westergaard som nytiltrådt kulturattaché ved den amerikanske legation i København. Hvad var det for opgave, måske ligefrem udfordring, han stod overfor?

I efterkrigstiden var fascinationen af USA stor i Danmark. Også på det kulturelle område. Amerikansk populærkultur og varer var eftertragtet. Tyggegummi og tegneserier med cowboys og opfarende ænder og livlige små nevær fandt hurtigt et stort publikum i alle aldre. Film og musik flød uhindret over Atlanten i en lind strøm. Månedsmagasinet »Det Bed-

63-årige Waldemar Westergaard præsenteres september 1945 som kulturattaché ved den amerikanske legation i København. Han holdt forbindelsen til Thy vedlige gennem medlemskab af Historisk Samfund – og læsning af den historiske årbog. Foto: Scanpix.

ste« begyndte at udkomme i 1946. I midten af 1950'erne var oplaget en kvart million. En sådan påvirkning med alt godt fra vest gik ikke sporløst gennem danskernes bevidsthed.

Udenlandske efterretningstjenester havde under og efter besættelsen store interesser i Danmark. Briterne var først på banen. De hjalp jo modstandsbevægelsen. Mod krigens slutning og navnlig i årene efter kom den amerikanske efterretningstjeneste til at spille en større rolle. Ikke mindst i efterretningsarbejdet bag det »jernetæppe«, der havde sænket sig ned gennem Europa. Den geografiske beliggenhed gav Danmark en oplagt strategisk betydning. Det dansk-amerikanske forhold skulle styrkes, inden »den kolde krig« for alvor satte ind. Perioden fra 1943 til 1946 er i det hele taget et særligt kapitel i danmarkshistorien: Besættelsens sidste år og tiden umiddelbart efter, men *før* »den kolde krig« var en alment accepteret realitet, og *før* Danmark valgte side ved at tilslutte sig NATO.

Efterretningstjenester, agenter og hemmelige kontakter var en del af dagligdagen i 1940'ernes Danmark. Overgangen fra besættelse til frihed var besværlig. Det var den nye verdensorden også. Frygten for at blive besat af russerne – af Sovjetunionen – førte i midten af 1940'erne til, at danske politikere, efterretningstjeneste og modstandskredse plejede tætte kontakter med den amerikanske efterretningstjeneste. Det var jo USA, der kunne redde os! De fleste lande kæmpede med at finde tilbage til en normal tilværelse. Og man begyndte at kigge nærmere på erfaringerne fra krigen. For mange stod det klart, at Sovjetunionen og deres kommunistiske støtter i Vesteuropa var den nye fjende. Nogle havde oplevet russernes aktiviteter på tættest hold, mens andre havde afsløret russerne i at spionere mod sine vestlige krigsallierede.

Det er dette billede, historikeren Peer Henrik Hansen tegner af Danmark i »Da yankierne kom til Danmark«.

Litteraten Hans Hertel har fra en anden vinkel forsket i »Kulturens kolde krig«. Han afgrænser den egentlige koldkrigstid til 1946-60. Kommunismen havde i den første fase »en enestående status som bevægelse, som alternativ og utopi«. Det er nødvendigt at huske, mener han, for ellers bliver fortiden uforståelig. Der var en afgrund mellem det danske samfunds holdning til kommunismen i 1941 og i 1945. Fra 1939 stod DKP's anseelse på nulpunktet på grund af Sovjetunionens overraskende ikke-angrebspagt med Hitler-Tyskland og angrebet på Finland:

»Ved befrielsen fire år efter stod kommunisterne anderledes stærkt. De havde vist sig højeffektive i »samfundsmaskineriets undergrund«. De var martyrer og helte (der var jo ikke mange socialdemokrater og radikale, som endte i KZ-lejren Stutthof). Deres modstandsindsats og opgøret med samarbejdspolitikken gav dem høj status – ikke mindst i kulturlivet. Tilsvarende betød beundringen for russernes store ofre i kampen mod Hitler, at også socialdemokrater, (kultur)radikale og partiløse gik ind i Dansk-Russisk Samvirke. Dets formand blev den socialdemokratiske historieprofessor Albert Olsen,« skriver Hans Hertel.

Ved det første efterkrigsvalg i oktober 1945 fik DKP 18 mandater i Folketinget, og »Land og Folk«, partiavisen, blev landets tredjestørste dagblad med et oplag på over 70.000. En fornem kulturavis med »fine« navne, der fyldte spalterne.

»Public diplomacy«

Det er i dette politiske og kulturelle miljø, Waldemar Westergaard – thyboen der ikke har glemt familiens tungemål – dukker op som kulturattaché ved den amerikanske legation i København. Han skal knytte kontakter til det officielle Danmark, til aviser og radio, undervisningsinstitutioner. Han skal søge at fremme de vestlige – den frie verdens

– værdier, hvor han kan finde en grobund. Den amerikanske informationstjeneste, som han opbygger i København og står i spidsen for et år, har som klart formål at påvirke den offentlige opinion gennem, hvad man – yderst diplomatisk – kalder »public diplomacy«, og det kan ske f.eks. ved at stille amerikanske film, musik og bøger til rådighed og skabe kontakter til journalister og andre danskere, som vil bakke USA's synspunkter op. Herunder økonomisk støtte til udgivelser af bøger og tidsskrifter samt kulturelle arrangementer. »Placeringen« af materiale i medierne skal ske med takt, forsigtighed og diskretion. Mange år senere er det et forløb, som historikere er begyndt at interessere sig for. Et modstykke til de »røde lejesvende«. Nu har de journalistiske »lejesvende« skiftet farve og er blevet »blå lejesvende« i beskrivelsen af, hvordan det amerikanske »propagandadepartement« har haft held til at påvirke udsendelserne i Statsradiofonien gennem 1940'erne og 1950'erne.

Informationer, oplysninger – *propaganda*? Ordet dukker op i Politikens afskedsinterview med Waldemar Westergaard, og det er ham selv, der tager det i munden. Den radikale avis har spurgt til, hvem der bliver den nye leder af »informations-kontoret«:

»Det er ikke bestemt endnu, men det bliver naturligvis en mand med kendskab til Danmark og forhåbentlig varer det ikke alt for længe, inden han kommer. Der er jo nok at gøre på dette kontor. Om kort tid får vi nogle splinternye amerikanske dokumentariske film – uden propaganda. Jeg har forklaret dem hjemme i Washington, at Danmark behøver ingen propaganda for demokratiet. Det går ganske af sig selv ...«

En bedstefar siger farvel

Waldemar Westergaard arbejdede i Køben-

En lille tur til Thy

»Dansk-amerikaneren, professor Waldemar Westergaard, kom i aftes på besøg i Thy sammen med sin hustru. De bor hos gdr. N. Nicolajsen, »Gl. Gytrup« i Sønderhå. Da professoren aflagde os en visit i formiddag, kunne vi straks høre Thybo-dialekten i hans sprog. Professor Westergaard er ikke født i Thy, men hans forældre var begge thyboer. Som student kom han til Sønderhå for at besøge sine slægtninge, og i 1912-13 opholdt han sig hos onklen, Chr. Andersen, Sønderhå, og tanten Karen Møller. Han skrev da sin doktordisputats om de dansk-vestindiske øer. 6. september i fjor kom professor Westergaard til København som kulturattaché; han rejser tilbage til Los Angeles til efteråret og ønskede nu – på sit 9. besøg i Danmark – at komme en lille tur til Thy, der interesserer ham så levende, som var han indfødt thybo. Under sit besøg i Thisted i dag aflagde professor og frue besøg på museet.«

Thisted Amts Tidende tirsdag 1. 6. 1946

havn fra september 1945 til efteråret 1946. Han sluttede med en tre ugers sommerrejse gennem Jylland »for at knytte forbindelser i de større jyske byer«, som det hedder i Berlingske Tidende. Han er også på et kort besøg i Thy, hvor han endnu en gang oplever den egn, hans familie havde forladt i 1870'erne.

Det fremgår ikke af artiklen i Berlingske Tidende, hvad det nærmere går ud på i de »store jyske byer«, men avisen lader dog læserne forstå, at den amerikanske historieprofessor har haft et vist held med sin mission i Danmark:

»Gennem den forløbne tid har professor Westergaard på mange måder knyttet de kulturelle bånd mellem USA betydeligt nærmere end før krigen. Det er på hans initiativ, at ra-

diosamarbejdet blev udvidet, at der blev åbnet amerikansk bogudstilling, vist amerikansk teater og sendt amerikanske tonesmalfilm ud til foreninger.«

I Politikens afskedsinterview kommer vi lidt tættere på historieprofessoren, thyboen og den nu snart forhenværende kulturattaché ved den amerikanske legation:

»Professor Waldemar Westergaard sidder i en dyb lænestol på sit kontor og bakker på piben, mens øjnene bag brilleglassene funkler af lune og sprælsk humør. Han ler, så det runger, taler højt og ivrigt om alt, hvad der falder ham ind, og i næste øjeblik er han alvorlig og tænksom. Han ligner en hyggelig bedstefar, og det er han også i en vis forstand. Han er bedstefar for hele Danmark i vort kulturelle forhold til Amerika, og han har i det års tid, hvor han har arbejdet som leder af United States Informations Service gjort en indsats, der engang med tiden utvivlsomt vil komme til at sætte sine spor.«

Men det var jo slet ikke den boglige vej, der lå lige for. Det »betror« han journalisten:

»Min far hed Jacob Westergaard og var far Thy. Han tog til Amerika i 1879 og derovre

mødte han min mor, som også er dansk. Mor lever endnu – i Los Angeles. Hun fyldte 92 forleden. Far var oprindeligt uddannet som snedker, men han kastede sig over landbruget, og det var vist også meningen, at jeg skulle være landmand. Det interesserede mig ærligt talt ikke. Når jeg blev beordret ud for at pløje og hestene gik sindigt i deres fure gennem pløjejorden, plejede jeg at sidde på plovsadlen og læse. De to ting kunne jo ikke forenes i længden, og det endte med, at jeg fik lov at læse videre og senere studere ved universitetet i North Dakota. Her var det, jeg mødte en norsk professor, som kom til at betyde meget for min udvikling. Han lærte mig bl.a. et navn som Ludvig Holberg at kende, og jeg blev så begejstret for Holberg, at jeg oversatte hans »Jeppe på Bjerget« til engelsk og fik stykket opført som studenterkomedie.«

Og resten – jo, det er bogstaveligt talt historie. Den historie vi har søgt at fortælle her!

Flemming Skipper

Født 1939. Lokalhistoriske artikler og bøger.

Kilder

Interviews i Politiken 6.8.1946, Kristeligt Dagblad 4.7. 1962 og Berlingske Tidende 24.5. 1946.

Dansk Biografisk Leksikon. 1980.

Povl Bagge i »Historisk Tidsskrift« 12.r.II, 1966-67.

Peer Henrik Hansen: »Da yankee'erne kom til Danmark«. Lindhardt og Ringhof. 2008.

Hans Hertel: »Kulturens kolde krig. Polarisering, anti-kommunisme og antiamerikanisme i dansk kulturliv 1946-60.« »Kritik«, Nr. 158. 2002.